

# DE SCHOOL HOORT AAN DE OUDERS

DOOR

Prof. J. KAMP,

in opdracht van het C. N. O. Congres van  
26 en 27 Junie 1912.



*Uitgegeven voor rekening van het Hoofdbestuur van C. N. O.*

---

Gedrukt aan „HET WESTEN“-Drukkerij, Bus 196, Potchefstroom.

## VOORWOORD.

---

Op de C. N. O. Konferentie, gehouden te Potchefstroom, 26 en 27 Junie 1912, werd het volgende besluit genomen :

Een kommissie worde gekozen om een brochure te schrijven, waarin het doel der Vereniging duidelijk worde voorgesteld en ook de bezwaren behandeld worden, die gewoonlijk tegen de christelike school worden ingebracht.

Als kommissie werden gekozen : Prof. J. Kamp (Redakteur), Di. Van Belkum en Van Niekerk (Recensoren).

Met het publiceren van bijgaande brochure menen wij, ondergetekenden, te hebben voldaan aan de gegeven opdracht.

Wij hebben onze taak wat ruim opgevat, in deze zin, dat wij ons niet begeven hebben in allerlei bijkomstige vraagstukken, maar liever op de voorgrond geplaatst hebben 't grote beginsel, waar de hele kwestie om draait, n.l. *het recht van de Ouders*.

Aangenaam zal 't ons zijn als tegenstanders op dit punt ons openlik willen bestrijden. Tot nadere uiteenzetting en verdediging van het goed recht van dit beginsel zijn wij ten allen tijde bereid.

*De Kommissie voornoemd.*

JAC. VAN BELKUM.  
S. W. VAN NIEKERK.  
J. KAMP.

## INHOUD.

---

	Bladz.
1. De School behoort niet aan het Goevernement maar aan de Ouders. ... ..	5
2. De Staat en de Kerk behoren beide hun meewer- king te verlenen aan de Scholen van de Ouders.	11
3. De eenvormige Goevernementsschool kan niet be- antwoorden aan de eisen van het veelvormig volksleven. ... ..	15
4. De School, die nodig is voor de Ouders van Chris- telijke Belijdenis ... ..	22
5. Ook de opleiding van Onderwijzers hoort niet in handen van 't Goevernement. ... ..	26
6. De Provinciale Goevernementen moeten nu reeds opening geven tot het subsidieeren van Vrije Scholen ... ..	29

---

## HOOFDSTUK I.

### **De School behoort niet aan het Goevernement maar aan de Ouders.**

De regeling van het onderwijs heeft in bijna alle landen aanleiding gegeven tot strijd, een strijd, die nog steeds voortduurt. Uit de feiten blijkt, dat die moeilijkheden opgekomen zijn van de tijd af, dat de Regeringen gemeend hebben de hele zorg voor het volksonderwijs aan zich te moeten trekken.

In Engeland o.a. is de Regering tot die stap overgegaan in 't jaar 1870, maar veel plezier heeft ze er nog niet van beleefd. 't Is nog niet zo lang geleden, dat ze tweemaal, kort na elkaar, een voorgestelde nieuwe schoolwet moest terugtrekken; ze kon die bij het Parlement niet doorkrijgen. Telkens stuit dat af op het punt, dat het Goevernement zijn school zoveel mogelijk *eenvormig* wil maken, terwijl het Parlement, zoveel mogelijk *veelvormigheid* en *verscheidenheid* wil hebben overeenkomstig de verscheidenheid van richtingen en groepen onder de ouders.

In Holland heeft heel de binnenlandse politiek meer dan 30 jaar gedraaid om dit ene strijdpunt: de school. Al die tijd stond het volk in twee bitter-vijandige groepen tegenover elkaar; de ene groep partij kiezend voor de bestaande school, in handen van het Goevernement, de andere voor de terug-gave van de school aan de ouders. De laatsten hebben 't gewonnen, en de algemene tevredenheid, die er nu op dit punt is bij *alle* partijen, levert de proef op de som, dat zij 't bij 't rechte eind hadden.

Bijna overal is het met het onderwijs-vraagstuk zo gesteld, dat de landsregering niet de onderscheiden richtingen, groepen en partijen van haar burgers kan bevredigen met haar Goevernementscholen (die alle naar één model geknipt zijn), en dat zij toch het standpunt niet wil loslaten, om alleenheerser te wezen op het gebied van de school.

Wij verwonderen ons wel eens over die stijfhoofdigheid van de Goevernementen. Maar de geschiedenis leert ons, dat deze machts-oefening van de Regeringen al van heel oude oorsprong is; dat zij een aanvang nam in een tijd, toen het moeilijk anders kon, en toen Staat en Kerk zo helemaal één waren in doel en streven, dat ze als vanzelf saamwerkten in 't belang van ouders en kinderen.

Nu weet ieder, hoe het gaat onder mensen : als iemand eenmaal een gezag of een macht in handen heeft, dan doet hij daar niet gemakkelijk afstand van. Hoeveel te meer moet 't dan zo zijn met de Goevernementen, wier hele taak bestaat in 't uitoefenen van gezag en macht. Wij kunnen dus wel verstaan, dat de Regeringen jaloers zijn van hun eens verkregen zeggenschap over de scholen, en er aan vasthouden. Maar dit is nog geen reden voor ons, die leven in de zoste eeuw en onder zulke heel andere omstandigheden, om daar vrede mee te hebben. Want het is gebleken dat de Goevernementen die *uugematigde* macht altijd hebben willen gebruiken, om de ontwikkeling van het volksleven in de richting te sturen, die zij verkiezen. Met het voorbeeld van de Transvaalse school-geschiedenis zullen we dat straks nader aantonen.

We willen nu eerst even teruggaan in de heel oude geschiedenis, om te zien, hoe 't oorspronkelijk gesteld was met de Regerings-bemoeiing inzake de scholen. Daar zijn er die menen, dat er iets onmogelijks geëist wordt, als men pleit voor teruggave van de school aan de ouders. Ja, daar zijn er zelfs, die menen, dat het iets heel nieuws is, en dat dit stelsel alleen bruikbaar zijn kan, zolang een volk nog op zeer lage trap van ontwikkeling en beschaving staat. Doch de geschiedenis leert ons heel iets anders.

De Regeringen van de twee meest beschaafde volken van oud-Europa dachten er niet aan, de zorg voor het lager onderwijs op zich te nemen. Men vond het toen de natuurlijkste zaak van de wereld, dat de ouders voorzagen in het nodige onderwijs voor hun kinderen. En dat deden zij ook. De rijken en aanzienliken onderwezen veelal zelf hun kinderen. Alleen de armen, wie 't daarvoor aan tijd en bekwaamheid ontbrak, verenigden

nu kinderen in scholen en lieten ze daar onderwijzen, helemaal op eigen kosten en zonder de minste inmenging van de landsregering. Onder Israël ging het evenzo toe (Zie Ex. 12; Ex. 13; Deut. 4 en 10; en 2 Sam. 1.) „De ouders leerden hun kinderen het handwerk en ook lezen en schrijven, de wet, de voorvaderlike instellingen, de geschiedenis en liederen. Eerst later, waarschijnlijk pas ten tijde van Christus, kwamen er ook onder Israël kinderscholen.” \*)

Zo blijkt uit de geschiedenis, dat bij de oudste volken de lagere scholen eerst langzamerhand opgekomen zijn, en wel als een *noodhulp*, om van de ouders dat deel van de taak over te nemen, waaraan ze zelf niet goed konden voldoen. In later tijd, in de Middeleeuwen, zijn machtige christen-vorsten de oprichting van kinderscholen ter hand gaan nemen. Zij deden dat in samenwerking met de kerk, en het voornaamste doel van die scholen was, de onderworpen heidense volken zo spoedig mogelijk deelgenoot te maken van de christelike beschaving. Men kon natuurlijk van de heidense ouders niet verwachten, dat zij zelf in die richting iets doen zouden. Handelend optreden van de Regering was toen de enig mogelijke weg, en er lag veel goeds in. Maar anderzijds heeft de ervaring geleerd, dat met deze regeringsdaden de eerste schrede gezet is op een verkeerde weg. 't Is juist op de toen ingeslagen weg, dat de verschillende volken, bij hun voortgaande ontwikkeling, moeilijkheid begonnen te krijgen met hun onderwijs-stelsel.

Wat wij hierboven gezegd hebben, laat zich heel gemakkelijk toelichten uit de schoolgeschiedenis van Transvaal. Want wij hebben daar onder onze ogen gezien, hoe de school van de handen der ouders is overgegaan in handen van het Goevernement, en evenzo wat de gevolgen er van geweest zijn, en nog zijn. 't Is een leerzaam stukje geschiedenis.

Bij onze ouden, de voortrekkersfamilies, ging het precies zo als onder Israël. De ouders achtten zichzelf de natuurlijke, de eerst-aangewezen onderwijzers van hun kinderen. Lang-

---

\*) Prof. Dr. J. Woltjer : „*Wat is het doel van het Chr. Nat. Schoolonderwijs?*”

zamerhand kwamen er kleine scholen, maar geheel uitgaande van de ouders, die alles regelden, alles betaalden, en ook zelf de onderwijzer kozen. Van regeringsbemoeiing was geen sprake.

In 1872 trad president Burgers op. Hij was een man, die allerlei modern-godsdienstige en politieke ideeën uit Europa had meegebracht, en die hij hier wilde invoeren. Zo meende hij ook, dat hier, evenals in Europa, de school in handen en onder de zorg van het Goevernement komen moest. En bij de eerste schrede, die ons Afrikaanse volk toen op die weg zette, werd 't reeds openbaar wat een verkeerde weg dat is en wat een groot gevaar daar zit in zulk optreden van de Regering. President Burgers trachtte, naar Europees model, de scholen *godsdienstloos* te maken: de Bijbel moest eruit. Zo wilde hij langzamerhand zijn nieuwe ideeën ingang doen vinden en tot heerschappij brengen onder het volk. 't Is hem niet gelukt; zijn aanval was te *grof*; de ogen gingen *terstond open*. Maar een eerste *waarschuwing* was het, om voorzichtig te zijn met het Goevernement.

Na de Vrijheids-oorlog is president Kruger opgetreden. Toen kwamen Regering en Volksraad tot het inzicht, dat het *volksleven* zich begon uit te zetten en hogere eisen begon te stellen en dat daarom het onderwijs meer algemeen gemaakt en op hoger peil gebracht moest worden. Vandaar, dat ook die Regering zich met de zaak van het school-onderwijs ging bemoeien en een wet optrok, waarbij de hele zaak van het onderwijs geregeld werd. Doch men moet goed opletten *waarom* en *hoe* dat gedaan werd.

Duidelijk werd in artikel I van die schoolwet uitgesproken, dat het onderwijs een zaak van *de ouders* is, en dat de Regering zich alleen voorstelde: *de helpende hand te bieden* door een goede organisatie en financiële medewerking. Ook de grote hervormer Luther heeft in zijn tijd wel dezelfde methode aan landsregeringen aanbevolen, maar altijd erbij gevoegd: „*Als 't goed en naar recht gaat, moeten de ouders het onderwijs geven of laten geven.*”

Na de jongste oorlog werd Transvaal een Kroonkolonie.

En toen hebben we een ervaring met het Goevernements-onderwijs opgedaan, die de les uit de Burgers-periode nog overtreft. Want toen is het gebleken, zo klaar als de dag, dat een school, die helemaal in handen van het Goevernement is, *met beslist vijandelijke bedoelingen*, aangewend kan worden als een instrument *tegen* het volk. Het Kroonkolonie-goevernement zag het in (van zijn standpunt helemaal juist), dat de school het beste middel was, om het Afrikaanse volk in de kortst mogelijke tijd te verengelsen. Van de wensen der ouders werd geen notitie genomen. Of de Afrikaanse kinderen en de vers uit Engeland ingevoerde onderwijzers al *voor spot* tegenover elkaar stonden, omdat ze elkaar niet eens konden verstaan, dat deed er niet toe. Het Goevernement wilde het zo, en het volk had zich te onderwerpen.

Zo benauwd werd toen de toestand, dat conscientieuse ouders zich door hun eigen bittere armoede niet lieten weerhouden om zelf scholen op te richten, waar zij hun kinders konden laten onderwijzen en opvoeden zoals *zij zelf* het verstonden. Twee honderd van zulke „oppositie“-scholen verrezen. De Regering zag het, maar bleef onverbiddelijk; de kans, om door middel van de school *haar* doel met het Afrikaanse volk te bereiken wilde zij niet zo maar prijsgeven. Van Milner's standpunt volkomen begrijpelijk. Lord Selborne meende iets toeschieteliker te moeten zijn. Hij ontwierp een ietwat mildere schoolwet. Doch het Onderwijs Kongres in Maart 1905 te Pretoria vergaderd, toonde dat het volk van de oude Republiek zich niet meer wilde laten blinddoeken, nu de ogen eenmaal open gegaan waren voor het gevaar van een school in handen van het Goevernement. Daarom zette men zich dwars tegen dat beginsel, verwierp de wet-Selborne als onaannemelijk, en proklameerde daartegenover het zuivere beginsel :—

„Dat het Kongres als beginsel uitspreke, dat de ouders verantwoordelijk zijn voor de opvoeding en het onderwijs hunner kinderen en dat de Regering niet anders kan en mag doen dan financiëel ondersteunen waartoe zij ook verplicht is, daar geen landsgelden mogen worden aangewend ter bevordering van een enkele klasse der bevolking.”

Ieder herinnert zich nog, hoe onze Voormannen, die zelf op dit Kongres aanwezig waren en met het uitgesproken beginsel instemden, zich later door overwegingen van zogenaamde „hoge politiek” hebben laten leiden, om deze duidelijk uitgesproken *volks*-opinie alleen op 't papier te laten bestaan. Het kort daarna gepubliceerde program van de partij „*Het Volk*” liet dit *volks*beginsel links liggen, en schoof er een artikel voor in de plaats, luidende :

„Elementair onderwijs op kosten van de Staat met erkenning van de rechten der ouders — bij wijze van gekozen komitees — in de aanstelling van onderwijzers en in de keuze van medium van onderwijs met dien verstande dat onderricht in de Engelse taal verplicht zal wezen. Aanvaarding van leerplicht binnen praktische limieten.”

Het volkskongres van December 1906 nam dit beginsel aan. Er werd wel geprotesteerd, want velen zagen goed in, dat er bij dit systeem maar een bedroefd beetje, maar een schijntje overbleef van het in 1905 geproklameerde recht der ouders, doch men gaf in !

't Zou toch alles in handen van „onze voormannen” komen, en die zouden 't wel „recht maken”. Zo is toen op dat beginsel de schoolwet-Smuts gebaseerd. Dat die wet nooit populair worden zal, juist om de grondslag waarop ze staat, is nu reeds genoeg gebleken uit de voortdurende oppositie, de toenemende ontevredenheid, die al vaster vorm gaat aannemen.

Wat dunkt u, lezer, als men nu een eenvoudig man aan z'n verstand brengen wil, dat de school niet in handen van het Goevernement, maar aan de ouders behoort, heeft men dan nog meer bewijs nodig, dan het hierboven gegeven overzicht van de Transvaalse schoolgeschiedenis? De feiten, die ons allen nog zo vers in 't geheugen liggen, getuigen met luide stem dat het opschrift van dit hoofdstuk de waarheid zegt: „De school hoort niet aan het Goevernement.” Immers al die jaren is het Afrikaanse volk *hetzelfde* geweest, heeft het *dezelfde* beginselen gehuldigd, *dezelfde* idealen gekoesterd voor het onderwijs van zijn kinderen, en toch..... bij verandering van Rege-

ring heeft het telkens een *andere, tegen-zijn-zin-ingaande* school zich moeten laten opdringen.

Waarlijk meer bewijs is niet nodig. Het beginsel van de Goevernementsschool oordeelt en veroordeelt zichzelf uit de feiten, uit de praktijk. Toch mogen we niet nalaten hier korteliks aan te stippen, dat ook, afgedacht van de onhoudbare praktijk, onze christelike ouders het onderwijs en de daarmee saamgaande opvoeding van hun kinderen niet aan het Goevernement mogen afgeven. De kinderen behoren niet aan het Goevernement maar aan de ouders. „De kinderen zijn het eigendom van de ouders. De natuurlijke liefde drijft de ouders om de belangen hunner kinderen te behartigen, en te overdenken wat nuttig voor hen zijn kan in de strijd, die het leven voor iedere mens meebrengt.”

Ds. W. P. de Villiers van Carnavon, die een beslist tegenstander van de Goevernementsscholen was, heeft eens gezegd : „'t Lijkt wel of in onze tijd de derde vraag van het Doopsformulier gelezen moet worden :

„Of gij niet gelooft, dat *het Goevernement* geroepen is, om deze kinderen te onderwijzen of te doen en te helpen onderwijzen?”

Dit scherpe verwijt zal ons niet meer kunnen treffen, als de ouders weer zelf de oprichting en instandhouding van scholen ter hand nemen; zij 't ook, dat zij daarbij de hulp en medewerking van het Goevernement inroepen.

---

## HOOFDSTUK II.

### **De Staat en de Kerk behoren beide hun medewerking te verlenen aan de Scholen van de Ouders.**

Wij zijn in ons vorig hoofdstuk tot de konklusie gekomen, dat de lagere school niet in handen van de Staat of het Goevernement hoort, doch wij hebben niet beweerd, dat de Landsregering niets met de zaak van het onderwijs te doen heeft.

Eeuwen lang hebben de verschillende Goevernementen zich in de zaak van het schoolonderwijs gemengd. Een gevolg daarvan is, dat het onderwijs op een hoger peil gekomen is en dat het thans aan zulke hoge eisen beantwoorden moet, dat de ouders alleen 't niet meer bijhouden kunnen. Als vandaag aan de dag die Goevernementen helemaal hun hand van de scholen gingen aftrekken, zou dat zo goed als zeker een verlagting van het onderwijs-peil veroorzaken. Onze maatschappelijke samenleving heeft zich zó uitgezet, dat er van de burgers, die krachtig willen meeleven en meewerken, steeds meer kundigheden verlangd worden. Afdaling en verzwakking van het onderwijs zou daar een gevaarlijke breuke in brengen. Daarom alleen reeds kunnen nu de Goevernementen zich niet helemaal terugtrekken van het terrein der scholen.

Doch afgedacht daarvan, en geheel op zichzelf genomen, hebben de Landsregeringen ook wel degelijk belang bij de vorming en ontwikkeling van de kinderen des volks. Die kinderen moeten straks als burgers in allerlei ambten, handwerk, bedrijf, bezigheid enz. optreden. En zij moeten in staat zijn dat zó te doen, dat de welvaart van het volk minstens gelijke tred houdt met andere volken of zo mogelijk nog daarboven uitsteke. In Europa kan men 't tegenwoordig gemakkelijk genoeg waarnemen, dat de volken, die de beste scholen hebben, ook in de voorste rij staan, niet alleen wat wetenschappen en kunsten, maar ook wat handel en nijverheid betreft.

Ook bij de Ouden werd dit zo verstaan. Want al bemoeiden bij de Grieken en Romeinen de Regeringen zich niet rechtstreeks met het onderwijs, in Athene bestond toch een wetsbepaling, dat ouders, die niet behoorlijk voor de opvoeding van hun kinders gezorgd hadden, daardoor het recht verbeurden, om in hun ouderdom van hun kinderen ondersteuning te eisen. (Prof. Woltjer.)

Op grond van deze overwegingen kan men dus aan de Regering het recht toekennen, zich tot op zekere hoogte te bemoeien met de scholen, al staan die scholen ook in eerste instantie niet onder haar, maar onder de Ouders. Doch die overheidsbemoeiing kan niet verder reiken dan het stuk van

het *maatschappelijk onderwijs*, d. w. z. het onderwijs in *die maatschappelijke kundigheden*, die de kinderen nodig hebben om straks als bruikbare leden van de maatschappij, als nuttige burgers van de Staat te kunnen optreden. Men gunne dus gerustelik aan de Landsregering het eens verkregen recht, om eisen tet stellen aan dat gedeelte van het onderwijs, ook op de scholen van de ouders.

Maar dan gélde hier ook de algemene wet: *Geen rechten zonder plichten*. Als het Goevernement zijn eisen stelt en zijn rechten gelden doet ten opzichte van het maatschappelijk onderwijs, dan brengt dat vanzelf de plicht mee, om *ten behoeve van dat onderwijs*, de scholen van de ouders financieel te steunen. En wel: alle scholen gelijkelijk, naar rato van b.v. het aantal leerlingen en onderwijzers.

„*Alle scholen gelijkelijk*”. Dit herhalen wij met nadruk. Want die betaling geschiedt uit de algemene landskas, d.w.z. uit de belastinggelden door alle burgers opgebracht en waarop allen dus gelijkelijk aanspraak hebben. Of op die scholen Hollands of Engels of Duits medium gebruikt wordt; of dat godsdienstige scholen zijn ten behoeve van Gereformeerde, Hoogkerkelijke, Wesleyaanse, Roomse of Joodse kinderen; of dat misschien die scholen helemaal godsdienstloos zijn, dat alles moet voor de Regering hetzelfde wezen, dat is niet háár zaak, maar de zaak van de ouders. Zolang maar het maatschappelijk onderwijs op die scholen voldoet aan de eisen, door haar gesteld, is het de natuurlikste zaak van de wereld; ja, is het haar eigen belang, die scholen te subsidieeren.

Ook de Kerk heeft belang bij goed lager onderwijs en dat legt enerzijds de plicht op haar om in deze zaak met de ouders saam te werken, en geeft haar anderzijds het recht, er een woord in mee te spreken.

Dat zij belang bij de zaak heeft, is duidelik. Reken alleen maar eens, hoe onmisbaar het is voor de bloei der kerken, dat de kinderen deugdelik onderwezen worden in hun moedertaal. Wat heeft, sinds de oorlog, het slechte onderwijs in de lagere scholen niet een stof tot klagen gegeven aan predikanten en

ouderlingen, die belast waren met het katechisatie-onderwijs. Doch er is meer : Wordt de school aan de ouders teruggegeven, dan zal ook recht wedervaren aan het godsdienstig onderwijs, zoals de verschillende groepen van ouders dat verstaan; en de Kerk is dan de eerstaangewezene, om op dit punt haar medewerking te verlenen. Want reeds bij de huweliksbevestiging vangt de Kerk aan, de ernstigste beloften van de gehuwden af te vragen, ten opzichte van de opvoeding der kinderen, die zij krijgen zullen. En nogmaals bij de H. Doop van de jonge kinderen doet de kerk hetzelfde. In die feiten alleen reeds ligt voor de kerk de eis opgesloten om toe te zien *op*, te waken *voor* en mee te werken *tot* de trouwe vervulling van die beloften.

Evenzeer als de Regering haar rechten en haar plichten heeft ten opzichte van het *maatschappelijk onderwijs* op de scholen der ouders, evenzeer heeft de kerk haar rechten en plichten ten opzichte van het *godsdienstonderwijs* op die scholen, en heel de godsdienstige aard van het onderwijs.

En wat nu *de plicht* van de kerken betreft, het spreekt vanzelf dat zij zorg moeten dragen voor de betaling van de schoolgelden der arme kinderen.

Want op de scholen, die aan de ouders horen, *moet* schoolgeld betaald worden *dóór de ouders*.

Het stelsel, dat nu gevolgd wordt : het onderwijs geheel op kosten van de Staat, is voor de ouders *beledigend* en *demoraliserend*. Zouden welgestelde ouders zich niet beledigd achten, als 't Goevernement hen aanbod, om hun kinderen te kleden of te voeden? Waarom dan zouden zij als een *gift* uit de handen van 't Goevernement ontvangen de *geestelijke verzorging* van hun kinderen, die nog van zoveel hoger waarde is? Voor ouders, die geen schoolgeld *kunnen* betalen, moet de kerk inspringen.

Een school is nu eenmaal een soort van onderneming, en zij moet op een gezonde financiële grondslag staan. Een schoolbestuur moet er in de eerste plaats op bedacht zijn, de school in stand te houden, en het onderwijs zo goed mogelijk te maken. Daar is geld voor nodig, en de natuurlijke weg, om dat geld te krijgen, is de heffing van schoolgeld. Alle te-

kortkoming in de betaling dier schoolgelden maakt het bestaan van de school onmogelijk, en dan wordt het doel gemist.

Een schoolkommissie kan dus onmogelijk rekening houden met allerlei barmhartigheden. Die barmhartigheid behoort niet bij haar thuis, maar... *bij de Kerk*.

Als behoeftige lidmaten hun kinderen niet van lichamelijke nooddrift kunnen voorzien, en er is geen welgestelde familie die helpen kan, dan gaan zulke lidmaten naar de diakenen van hun Kerk, en worden geholpen.

Wij zijn het er allen over eens, dat dit volgens Gods Woord de *plicht* der Kerk is.

Maar zou het dan niet evenzeer *plicht der Kerk* zijn, om hetzelfde te doen, als de ouders niet in staat zijn te voorzien in de *geestelijke nooddrift*, de christelike en maatschappelijke opvoeding van hun kinderen?

Zó en zó alleen zal er kunnen bestaan een school, die in waarheid een *volksschool* heten mag, met rechtmatige verdeling van plichten en rechten onder de drie partijen, die bij het onderwijs der kinderen belang hebben, n.l. de Ouders, de Kerk en de Staat.

---

### HOOFDSTUK III.

#### **De éénvormige Goevernementsschool kan niet beantwoorden aan de eisen van het véelvormig volksleven.**

Wat zal er gebeuren als onze Landsregering het systeem van Goevernementsscholen loslaat, en de school van de ouders er voor in de plaats stelt?

Dan zal het gedaan zijn met de eenvormigheid, die er nu heerst, en verscheidenheid zal er voor in de plaats komen. In hoofdzaak zullen we krijgen: scholen voor Afrikaanse en scholen voor Engelse kinderen.

Maar dat is het nu juist, wat de weinig-denkende en veelpratende „men” van onze dagen niet wil. De een praat het de

andere na: „Als je dát doet, dan breng je verdeeldheid, en wij streven nu juist naar eenheid, we willen één grote Zuid-Afrikaanse natie maken.”

Als antwoord op die bewering vragen wij eenvoudig: „Verdeeldheid brengen?” Wat is hier te brengen? Die verdeeldheid is er, die bestaat. En 't is vergeefs daar over heen te willen praten. Of denkt ge met grote woorden iets te veranderen aan het *feit*, dat onze Zuid-Afrikaanse Unie bestaat uit Afrikaanse en Engelse mensen?

Zo is de toestand. Daar kan geen Regering, daar kunnen geen wetten, daar kan geen theoreties schoolsysteem iets aan veranderen. En wij voegen er in één adem bij: daar *hoett* ook niets aan veranderd te worden.

Met Senator Southey zeggen wij: De tijd is gekomen om te erkennen, dat de bevolking van Zuid Afrika noch Engels, noch Hollands is, doch Zuid Afrikaans, *maar dat ze bestaat uit twee nationaliteiten.*

Is Zwitserland niet een krachtige, bloeiende republiek, al bestaat ze uit Duitse, Franse en Italiaanse Zwitsers? en al *erkent en aanvaardt* de Zwitserse regering die toestand met betrekking tot de scholen en allerlei andere wetgeving?

Is België in de rij van de volken minder geworden, sinds de *Vlaamse* Belgen hun nationaliteitsrechten op de scholen en op allerlei ander gebied laten gelden tegenover hun *Franse* landgenoten? En, als straks de Vlaamse Belgen hun eigen Vlaamse Hogeschool hebben, naast de hogescholen van hun Franse landgenoten, zal dan de wetenschap in dat land schade lijden, òf zal ze te meer en beter bevorderd worden?

Een verstandig en ruimhartig Engelsman, Sir Richard Solomon, heeft al jaren geleden gewaarschuwd: Probeer niet het Holl. Afrik. kind tot een Engels, of een Engels kind tot een Holl. Afrikaner te maken. Gun ieder kind, ook in zijn opvoeding, het recht van zijn nationaliteit.

Maar hoe gaat het op onze Goevernements-scholen? Afrikaanse en Engelse kinderen worden op dezelfde school bijeengebracht, *met het opzettelijk doel die twee tot één te maken.* Is het te verwonderen, dat de klachten bij de

dag groeien over de uitkomst van dat systeem? Kan het dienen tot verstandelijke vorming van onze toekomstige Unie-burgers, dat kinderen, die maar één taal kennen, bijeengepropt worden in klassen, waar nu eens een onderwijzer voor komt te staan, die maar door de ene helft, en dan weer een die maar door de andere helft van zijn leerlingen verstaan wordt?

Zulk onderwijs zal de kinders nooit leren denken, en in plaats van twee talen, leren ze er geen één.

Een *Engelse* onderwijzeres aan een dorpsschool in de Kaapkolonie schreef dezer dagen :

„De meeste kinders komen naar ons toe met een weinig Engels en slecht Hollands; ze vermengen de idiomen van de beide talen en ze vinden 't moeilijk, soms geheel onmogelijk hun gedachten in één van die talen uit te drukken. Ik zou liever een alleen-Hollands of alleen-Engels sprekend kind onderwijzen dan een niets-sprekend kind.

„Ik meen niet, dat 't domme kinders zijn; vele zijn èn knap èn ijverig, maar men heeft hen geen oefening gegeven in 't denken en door een ijzeren en mechanies stelsel heeft men een papegaai-repetitie ontwikkeld ten koste van een ware edukatie.”

Van opvoeding of karaktervorming op zulke mengel-scholen willen we niet eens spreken. Daar komt natuurlijk niets van, want zo'n inrichting kan zelf niet eens één enkele karakterlijn vertonen.

Over de erkenning van het nationaliteitsverschil op onze scholen, schreef Ds. S. W. v. Niekerk :

„Velen zullen mij wellicht tegenwerpen : „Wat, de Unie van de vier kolonies van Zuid Afrika is nu pas tot stand gekomen, en wilt gij dan onze kinderen scheiden door middel van kersscholen?” Voordat ik mij op dit interessante en uiterst gewichtig punt tracht te verdedigen, wens ik er op te wijzen, dat er één vraag is, waarop ieder Zuidafrikaner eerst aan zichzelf en aan anderen 'n duidelijk antwoord moet geven, voordat hij met ons kan samenspreken en samenwerken ter bevordering van algemene Zuidafrikaanse belangen. Ik bedoel de vraag : „Wat soort van een toekomstig Zuid Afrikaans volk wenst gij? Een

volk, dat het produkt zal zijn van de samensmelting van de Hollandssprekende en Engelsprekende Afrikaners? Een volk dat slechts één taal, namelijk Engels zal spreken? Een volk dus, waarin de tegenwoordige Hollandssprekende Afrikaner, met zijn taal, nationaliteit en zeden, is verloren geraakt? Dat is het ene deel van de vraag. Het andere is: „Of wilt gij 'n volk dat, evenals thans, bestaan zal uit de twee elementen, Hollands en Engels, naast elkander?” Op het eerste deel van de vraag zal zeker door niemand, die enig respect voor zichzelf of voor anderen heeft, bevestigend geantwoord worden; op het tweede deel echter zal gewis iedere ware Zuidafrikaner van harte bevestigend antwoorden; maar dan moet men ook met die scholen werken, die het geschiktst zijn om dat doel te bereiken.” \*)

Men late toch dat dwaze idee varen, van „één natie te maken.” Naties worden niet gemaakt. God heeft ze gecreëerd; Hij wil, dat ze bestaan, om het mensdom niet te doen ondergaan in de duffe eenvormigheid. Daar staat geschreven: „Wat God verenigd heeft, scheidde de mens niet.” Volgt daaruit niet vanzelf het gebod: Wat God gescheiden heeft, verenige de mens niet?

Op het punt van godsdienst zal de school der ouders ook verscheidenheid te zien geven. Doch de ervaring heeft al lang geleerd, dat christelike ouders van verschillende kerkgenootschappen zich heel gemakkelijk verenigen en saamwerken tot het onderhouden van één gemeenschappelijke christelike school voor hun kinderen. Er is niet de minste grond voor de dikwels uitgesproken vrees, dat het subsidie-stelsel tal van kleine schooltjes van allerlei kerkelijke richtingen zal doen ontstaan.

In hoofdzaak zal deze toestand geboren worden, dat Afrikaanse ouders een Afrikaanse school inrichten die *christelik* is, zoals zij het verstaan, en de meerderheid der Engelse ouders een Engelse school, die *christelik* is, zoals zij 't verstaan; elke school met de taal der ouders als medium.

---

\*) Brochure „*Afrikaners Ontwaakt*,” blz 8.

Mocht er hier en daar een groep van ouders zijn, die liefst alle godsdienst uit de school weghouden, ook dat is hun zaak. Niemand kan hun dat recht ontzeggen en voor het Goevernement is er geen enkele reden, om ook zulke scholen niet te subsidiëren, mits maar het maatschappelijk onderwijs aan de eisen beantwoorde. Dit is het enige punt waar het recht van de Landsregering inkomt.

Maar de Roomse scholen dan — zo vraagt men ons gedurig — zullen die volgens dat stelsel ook staatssubsidie krijgen? Dat is namelijk voor velen zo'n schrikbeeld, dat ze alleen bij die gedachte zich omkeren en zeggen: dan wil ik van dit stelsel niets, hoegenaamd niets weten.

Wij nemen van dit bezwaar alleen notitie, om een misverstand uit de weg tet ruimen.

Het is van algemene bekendheid, dat hier in Z. Afrika een groot en nog steeds aangroeiend getal van z.g. Roomse *Kloosterscholen* bestaat. Die scholen worden gedreven met geld uit andere landen, en er is geen twijfel aan, of de Roomse Kerk bedoelt die scholen te gebruiken als een kerkelijk propagandamiddel. Nu, als de Roomse Kerk er lust in heeft, en 't haar roeping acht om zulke inrichtingen in Afrika te onderhouden en daar scholen aan te verbinden, dan is dat háár zaak. Het ligt volstrekt niet in de lijn van het subsidie-stelsel, om voor zulke scholen financiële steun van de regering te eisen. Want dat stelsel bedoelt eenvoudig, de school terug te geven *aan de Ouders*.

Maar natuurlijk: als hier of daar een groep *Roomse ouders* zou wonen, sterk genoeg om voor hun kinderen een school op te richten, dan kunnen wij niet inzien waarom die ouders niet even goed subsidie zouden ontvangen als alle andere ouders, die hun kinderen wenssen te onderwijzen en op te voeden, zoals zij het verstaan.

Of staat er soms in de Grondwet van onze Unie een bepaling, dat Roomse burgers minder rechten hebben dan andere? Of dat zij wel in de belastingen mogen meebetalen, maar niets er van terugkrijgen?

Is het niet een teken van zwakheid, van gemis aan zelf-

vertrouwen, als burgers van een staat aan één groep van hun medeburgers de volle rechten willen onthouden, omdat zij van een andere godsdienst zijn?

Ja, daar zijn er, die nog verder gaan. Daar zijn er, die ook graag hun eigen, heiligste rechten prijs geven, om toch maar de Staat, of het Goevernement als de ene alles beheersende grootbaas te eren en te dienen. Een bijna ongelooflijk voorbeeld daarvan vindt men in een onlangs verschenen brochure van een Engels predikant van Johannesburg. \*)

Deze predikant roemt er in, dat hij als lid van de Witwatersrand Kerkeraad, de Schoolwet-Smuts heeft helpen tot stand brengen. En dan gaat hij voort:

„Misschien is die wet niet al, wat wij konden verlangen. Misschien moest zij voller gelegenheid in onze scholen geven voor het gebruik van dat Boek, hetwelk de meeste opvoedende kracht heeft van alle boeken der wereld; het Boek, waarin geïnspireerde Profeten en Apostelen spreken tot ons in dezelfde woorden, waarin zij tot de wereld spraken twintig eeuwen geleden. Wij Protestanten — en niet alleen de R.-Katholieken — moeten iets opofferen in 't belang van nationale eenheid. Wij geven de voorkeur aan één nationaal systeem van onderwijs boven een aantal scholen van verschillende godsdienstige richting, omdat wij 't noodzakelijk achten onze kinderen zó te vormen, dat zij later een aaneengesloten geheel zullen uitmaken van loyale burgers, samenwerkende tot welzijn van ons gemeenbest.”

Hier zegt iemand — nog wel een geestelijk leider — 't nu met ronde woorden, dat van de godsdienst maar wat af kan, als de Staat maar zijn volle portie krijgt. Zo wordt de *Godsdienst* op zij gezet voor de *Staats*-dienst. Als dan de vorming van zulke *gelijkgemaakte staatsburgers* 't voornaamste, 't allesoverheersende doel van onze lagere scholen zijn moet, zodat zelfs de inwendigste belangen der kinderen aan dat uitwendig resultaat moeten opgeofferd worden, wat spreekt men dan nog

---

\*) „*Priest-controlled Schools: Why South-Africa should not support them*”, by Digby M. Berry, M. A.

van karakter en karakter-vorming op die scholen? Wie *denkt* nog aan karakter bij zulke tot staatsknechtjes verknipte wezens? En wat zal de Staat er ten slotte aan hebben: aan die schaar van precies even groot- en even rond-geknipte, mooi-inde-rij-gezette *nullen*?

Rev. Berry zal toch niet willen beweren, dat 't tot welzijn van Engeland gestrekt zou hebben, als de Engelse scholen van 't begin der 17e eeuw er in geslaagd waren de hoekig- en dwars-aangelegde *Puriteinen*-kindertjes te vervormen tot mensen naar *Cavaliers*-model? En Z.E.w. verwacht toch niet — en hoopt toch zeker ook niet — dat de tegenwoordige scholen van Engeland ooit de klove zullen dempen tussen het *Whig*- en *Tory*-type in de Engelse natie? Wat dan komt hij ons hier in Afrika aan boord met die afgedankte 18e eeuws-franse nivelleer-theorie, dat er onder ons geen groepen en richtingen, geen verscheiden soorten en typen van burgers meer mogen bestaan? De mededeling, dat mannen van zulke inzichten als Rev. Berry hebben meegewerkt aan 't optrekken van de Schoolwet-Smuts, is niet biezonder geschikt om haar aangenomen grondbeginsel in populariteit te doen winnen. \*)

Het zal in 't belang van ons opkomend geslacht zijn, dat we, hoe eer hoe beter, verlost worden van die ingebeelde wijsheid van „één natie maken”.

Laat ons Goevernement erkennen, de verscheidenheid van ras en richting, die er bestaat onder zijn burgers, en laat het de moed hebben de praktijk van zijn schoolwezen daarmee in overeenstemming te brengen, wat alleen geschieden kan door de eenvormige Goevernementsschool te vervangen door de veelvornige school van de Ouders

Bij een van de oudste Germaanse volken werd de Staat genoemd met een woord, dat in onze tegenwoordige taal zoveel betekent als *Volkshuis*. Dat is een mooi en juist woord, want een goed geordende Staat moet een *volks*-huishouding zijn.

---

\*) „The Witwatersrand Church Council, to which I have the honour to belong, gave assistance, five years ago, to the late Transvaal Government in framing its Education Act”. (Brochure pag. 19.)

Maar als wij letten op de hedendaagse toestand van ons schoolwezen, dan lijkt het, of wij hier in ons hooggeroemd Zuid Afrika wonen, in plaats van in een *Volkshuis*, in een *Regeringshuis*, waar het volk op de stoep mag staan, om wat brokjes en kruimeltjes van genadebrood op te grabbelen.

Aan die toestand moet een einde komen.

---

#### HOOFDSTUK IV.

##### **De School, die nodig is voor de Ouders van Christelike Belijdenis.**

Wij hebben aangetoond dat 't in 't belang van de kinderen en in 't belang van het Goevernement zijn zal, als de lagere school weer in handen van de ouders komt. Op welke wijze de ouders van verschillende richtingen hun scholen willen inrichten, door wie en wat zij daar hun kinders willen laten onderwijzen, dat alles moeten zij weten en, in overleg met het Goevernement, vaststellen. Maar wij hebben hier in 't bijzonder op 't oog de wensen en belangen van één groep van ouders, namelijk, de Hollands-Afrikaanse ouders, die voor hun kinderen altijd gewent hebben en nog wensen: *Christelik Nationaal Schoolonderwijs*. En wij achten het daarom onze taak, de aard en het karakter van dit onderwijs wat nader uiteen te zetten, zodat vóór- en tegenstander weten kan wat soort van onderwijs en welke opvoeding deze scholen aan onze kinderen brengen zullen.

De ouders, die dit onderwijs voor hun kinderen verlangen, en 't ook openlik weer gaan eisen, zijn dezulken, die niet willen spelen met de plechtige belofte bij de Doop van hun kinderen afgelegd, n.l. dat zij hen zelf zouden onderwijzen of doen en helpen onderwijzen naar de eis van Gods gebod. Zij willen ernst maken met de vervulling van die beloften, maar zien het elke dag duidelijker, hoe de landsregering met *haar* school zich tussen God en de ouders heeft ingeschoven, zodat daar eigenlik

„een middelmuur des afscheidsels” bestaat tussen de christelijke huisgezinnen en de school, die een deel der taak van deze huisgezinnen zal overnemen.

De grote hervormer Luther heeft eens gezegd: „*Voor de ouders is de ware godsdienst van hun huis, hun kinderen recht op te voeden.*” Om nu in of door de school niet te laten verwaarlozen, of misschien wel afbreken, wat in het huisgezin opgebouwd wordt, willen die ouders zorgen, dat de christelijke opvoeding van het huisgezin in de school wordt voortgezet.

Aansluiting tussen huisgezin en school moet er zijn; daar zit de kracht van de school der ouders in, en alleen op die school is zij mogelijk. Want de ouders zullen vanzelf uitzien naar onderwijzers, die in de taak van onderwijs en opvoeding hetzelfde hoge doel voor ogen hebben als zij. Zo alleen kan 't tot zekerheid gemaakt worden, dat in de school dezelfde geest heersen zal als in het huisgezin. En daar komt het op aan.

Bijbels onderwijs zal op die scholen vooraan staan in de rij der leervakken; bijbels onderwijs, gegeven door onderwijzers, die weten hoe de bijbelstof met hun leerlingen te behandelen, en waartoe dat onderwijs strekken moet.

Doch, hoe goed en noodzakelijk dit ook zij, niemand moet denken, dat daarmee reeds het onderwijs van een vrije school de naam van *christelik* onderwijs verdienen zou. Het is een schadelijke dwaling, als men meent, dat het overige onderwijs in onze scholen niets te maken zou hebben met ons christelik beginsel en met de opvoeding onzer kinderen in de vreze des Heeren.

Als dat zo was, dan zouden wij ons tevreden kunnen stellen met een Goevernementsschool, waar voorziening gemaakt werd voor goed bijbel-onderwijs, desnoods buiten de schooluren. Maar het is *niet* zo.

Een Christen, die Gods Woord verstaat, belijdt *dat alle digen Godes zijn*; en hij wil, dat zijn kinderen opgevoed worden in het recht begrip van die waarheid. Onze Gereformeerde Belijdenis zegt het in haar tweede artikel zo schoon: „*Dat de gehele wereld voor onze ogen is als een schoon boek, in hetwelk alle schepselen, grote en kleine, gelijk als letteren zijn, die ons*

*de onzienlike dingen Gods te aanschouwen geven, namelijk Zijn eeuwige kracht en goddelikheid.*''

In deze veelzeggende woorden ligt de sleutel voor het ware christelik onderwijs. In dat licht moeten onze kinderen alle dingen leren aanschouwen, waarin ze op school onderwezen worden; zoals een oud-Hollands dichter gezongen heeft :

Die boven al zijn God bemint,  
Sijn God in alle dingen vint.

Alleen de deugdelijk-gevormde, goed-onderlegde christelike onderwijzer zal in staat zijn in deze geest zijn onderwijs te geven zonder zich te verlopen in preken en toepassingen. Wan' *preken* hoort ook in de christelike school niet thuis. Daarom hangt er zoveel af van de opleiding onzer onderwijzers. Die opleiding moet daarheen gericht zijn, dat de onderwijzer de diepe zin van ons christelik levensbeginsel lere verstaan. Want alleen die wijsheid kan hem in staat stellen zijn onderwijs in alle vakken zo te geven, dat ook de kinderen als vanzelf in dat levensbeginsel worden ingewijd.

De school van de ouders bedoelt *Christelik Nationaal* te wezen. Deze woorden moet men goed verstaan. Zoals ze daar naast elkaar geplaatst zijn, willen ze niet zeggen, dat de school *christelik* en óók *nationaal* zijn wil. Neen, die twee dingen worden hier niet van elkaar gescheiden. Als dat de bedoeling was, dan moest die school heten : de *christelike, nationale* school. Maar zoals 't er nu staat, kan die betekenis alleen wezen : een school, die *nationaal* is in *christelike* zin. Het Boek van Deuteronomium is in dit opzicht biezonder leerzaam. Daar zien we, hoe de Heere het telkens aan zijn volk voorhoudt, dat het wandelen in Zijn wegen ook dáarin bestaat, dat de ouders aan de kinderen verhalen van de wegen, die God met hun vaders gehouden, van de grote dingen, die Hij aan hen gedaan heeft. De begrippen *christelik* en *nationaal* waren daar dus helemaal tezaam gegroeid. Zo hoort het ook bij ons te zijn !

Maar op de Goevernementsschool kan dat óók niet. Het is onredelik, het is niets minder dan het *hart*, de *opvoedende kracht*, uit het historie-onderwijs wegnemen, als men de ge-

schiedenis van Zuid Afrika aan het Hollands-Afrikaanse kind door een Engelsman, of aan 't Engels-Afrikaanse kind door een Afrikaner laat onderwijzen. Dit is onredelik, om niet te zeggen *onzedelik*; want die hele geschiedenis is: Engelsman versus Afrikaner en Afrikaner versus Engelsman. Geen onderwijzer kan deze geschiedenis voor een gemengde klas behandelen, zonder de kinderen van de ene of de andere nationaliteit te grieven en te kwetsen. En welke ouder zal toelaten, dat zijn kind, reeds op de schoolbanken in zijn nationaliteit wordt beledigd. Dit zou precies de omgekeerde uitwerking meebrengen, die men van 't onderwijs in geschiedenis verwachten mag. Het Goevernement ziet dit zelf wel in, maar kan de fout niet verhelpen, want het heeft nu eenmaal partij gekozen voor de *gemengde* school. Het gevolg is, dat onze kinderen op tal van Goevernementsscholen of geen of verknoeid onderwijs in hun eigen geschiedenis krijgen. Voor ons is dit een reden te meer om te pleiten voor de teruggave van de school aan de ouders. Dáar alleen bestaat zekerheid, dat onze kinderen de geschiedenis van hun eigen volk zullen leren in de geest, zoals Gods Woord o.a. in Deuteronomium IV het ons voorschrijft :

„Alleenlik wacht u, en bewaar uwe ziele wel, dat gij niet vergeet de dingen, die uwe ogen gezien hebben; en dat zij niet van uw hart wijken, alle de dagen uws levens; en gij zult ze uwe kinderen en uwe kindskinderen bekend maken.”

Wat nu het onderwijs betreft in de overige vakken, dat zal op de christelik-nationale school niet van *mindere*, maar wel van *andere* kwaliteit moeten zijn dan op de tegenwoordige Goevernementsscholen. Wij hoeven daar niet veel van te zeggen, want bevoegde mannen van allerlei richting stemmen het thans toe, dat het overladen leerprogram van onze lagere scholen meer schade dan voordeel toebrengt aan de verstandelijke ontwikkeling van ons opkomend geslacht. Bij zo 'n leerprogram, toegepast en uitgevoerd onder de pressie van Inspektors, kan ook de beste onderwijzer niets anders bereiken, dan dat hij in een korte tijd een bepaalde hoeveelheid kennis bij het kind aanbrengt, al moet hij die ook, zoals men wel eens zegt, er tegen aan plakken.

Onze christelijke levensopvatting leert ons in alle dingen *nuchter* en *eenvoudig* te zijn. Daarom zal zo 'n overladen leer-program uit de vrije christelijke school geweerd blijven. En wij zijn er zeker van, dat het onderwijs in zijn eigenlike waarde, dat is in zijn *ontwikkellende* en *vormende* kracht erbij winnen zal.

---

## HOOFDSTUK V.

### **Ook de opleiding van Onderwijzers hoort niet in handen van het Goevernement.**

Wij hebben aangetoond, dat de Regering te ver gaat, als zij de hele zorg van het lager onderwijs op zich neemt, als zij dat alles besturen en regelen wil naar één systeem van eigen vinding. Zo gauw als onze wetgevers dat gaan inzien, en de scholen aan de ouders teruggeven, zal het blijken, dat ze ook nog op een ander punt moeten achteruit staan, namelijk in hun alleenheerschappij over de opleiding van de onderwijzers.

Want 't spreekt vanzelf, dat in de scholen van de ouders alleen plaats zijn kan voor onderwijzers, die in de geest van die scholen gevormd en opgeleid zijn.

Wij willen hier niet ingaan op de eisen, die andere groepen van ouders, 't zij Engelse of Afrikaanse, aan hun scholen en onderwijzers stellen zullen. Wij willen ons bepalen tot de vraag, voor ons van 't grootste belang: Wat voor een opleiding is nodig voor de jonge mannen, die zullen optreden als onderwijzers in de Christelik-nationale School?

Daar zijn ouders, die zich tevreden stellen als de onderwijzer van hun school een man is uit christelijke familie, van christelijke belijdenis, handel en wandel. Deze dingen zijn goed en nodig. Maar wie de zaak wat dieper indenkt en zich stelt op 't standpunt, dat de christelik-nationale school zijn moet zoals ze in ons vorig hoofdstuk getekend is, die zal wel begrijpen, dat de hele opleiding en vorming van christelijke onderwijzers

uit hetzelfde beginsel en in dezelfde geest geschieden moet, als waaruit die school leeft en bestaat. Die twee kan men niet van elkaar los maken.

Neem maar eens als voorbeeld de paedagogiek, of de leer van de opvoeding. Daar zijn heel wat wijsgeren, die op dit gebied zichzelf de profetenmantel omgehangen en geleeraard hebben, dat *het kind van nature goed en onschuldig is*. Die leer vindt talrijke aanhangers en verdedigers in alle landen, vooral in de studiekringen van het Staats-onderwijs. Maar het spreekt vanzelf, dat uit zulk een leer een hele andere praktijk van opvoeding voortkomt, dan de praktijk van de christelijke school. Want de christelijke opvoeding gaat uit van de vlak-tegenovergestelde waarheid, welke de H. Schrift ons leert omtrent de natuurlijke gesteldheid van het menselijk hart.

Men zou 't haast niet geloven, doch wij kunnen de stellige verzekering geven, dat wij meermalen onderwijzers ontmoet hebben, jonge mannen van christelijke belijdenis, die uit hun onderwijzers-studie deze onbijbelse leer hadden meegedragen, ze voor waarheid hielden en ze — niets kwaads vermoedend — vooropzetten in de opstellen, die ze schreven over opvoeding.

Veronderstel nu eens, dat zo'n onderwijzer in aanraking komt met een wetenschappelijk man (laat het er een zijn, die zelf niets gelooft), zal die niet tegen hem zeggen: Jonge man, jij hoort niet als onderwijzer in een christelijke school; jij hebt twee vlak-tegenovergestelde leerbeginselen *in je hoofd*, en, bijgevolg, *geen één in je hart*. Jij moet uit de christelijke school weggaan, of jij moet de leerbeginselen, die de grondslag van de christelijke opvoeding zijn, eerst deugdelijk gaan bestuderen en dan van je afwerpen al wat vierkant daartegen indruist.

Nog een ander punt zullen we als voorbeeld aanvoeren:

In de voorste rij van de onderwijs-vakken der christelijke school staat bijbels onderwijs. Er zijn onderwijzers, christelijke jonge mannen, die dat onderwijs niet anders weten te geven dan door blote *meedeling* van de bijbelse verhalen en feiten. Anderen weer vervallen in de tegenovergestelde fout en staan voor hun klas te *preken*.

Beide fouten zijn het gevolg van gebrekkige opleiding op dit punt, misschien wel van geheel geen opleiding. Van zulk bijbels onderwijs kunnen onze kinderen geen baat hebben.

Grondige kennis van de bijbel moeten onze christelijke onderwijzers hebben, en die kennis moet hen in zulk een mate en naar zulk een methode worden aangebracht, dat hen daardoor vanzelf de weg gewezen wordt om voor hun klassen het juiste gebruik er van te maken.

Maar wij vragen ook hier: wie verwacht zulk een opleiding van onderwijzers uit de handen van het Goevernement? De onmogelijkheid daarvan wordt thans zo goed ingezien, dat het jongste C. N. O. Kongres besloten heeft, tot het instellen van een Raad van Eksaminatoren, die aan onderwijzers, daartoe gewillig, een apart examen zal afnemen in de vakken, waarvan een christelik onderwijzer grondige studie behoort te maken, maar die op de Goev. Kweekscholen nooit tot hun recht kunnen komen.

Dit is deels een uitstekende maatregel. Zo zullen de besten van onze jonge onderwijzers, die zich voor zo'n examen willen inspannen, vanzelf in een betere koers van vorming komen. Maar aan de andere kant is het bezwaar niet te ontkennen, dat zodoende het getal eksamens voor de onderwijzers te zeer vermenigvuldigd wordt, en bovendien, het kan maar een hulpmiddel zijn. Want zo komt er geen éénheid in de vorming van de onderwijzers, zo krijgen ze een opleiding naar twee, misschien heel tegenstrijdige systemen.

Dat voorts onze Goevernements-Kweekscholen lijden onder dezelfde eenvormigheid als de Goevernements lagere scholen, bleek nog dezer dagen in de zitting van de Provinciale Raad van Transvaal.

Aan de Regering was n.l. gevraagd, door welk medium de studenten aan de Normaalscholen onderwezen worden. De Regering antwoordde, dat het medium aan de keuze van de studenten gelaten werd, doch dat slechts enkelen van hen Hollands medium gekozen hadden. Wat voor standpunt is dat nu? Wat voor beginsel steekt daarin? Op welke praktijk moet dat uitloopen? Verstaat dan het Departement van Onderwijs niet

eens, dat er volgens art. 137 een grote meerderheid van onderwijzers zijn moet, die de kinderen door medium van hun moedertaal onderwijzen moeten, en laat het Departement dan zulke mannen zelf vormen door 't medium van een vreemde taal? Is dat niet alle gezonde methode in 't aangezicht slaan; is dat niet het belasting-geld *vermorsen*? Ook hier stuiten we op dezelfde fout als bij de lagere school, dat namelijk de Regering ingestapt is op een terrein, waar ze niet hoort, waar zij met haar beginselloze eenvormigheid geen goed werk leveren kan, omdat op dit terrein aan uiteenlopende groepen en beginselen recht moet worden gedaan.

Ook hier is dus de enige uitweg, dat het Goevernement afstand doe van zijn alleenheerschappij. Als de verschillende groepen van ouders hun eigen soort van school hebben, zal er overeenstemming moeten komen tussen het werk, waartoe de onderwijzers geroepen worden en de opleiding, die ze krijgen.

Natuurlijk zal dan op de ouders ook de verantwoording komen, om met vereende krachten zulke kweekscholen tot stand te brengen. Medewerking van de kerken en van het Goevernement zal hier nodig blijken, meer nog dan bij de lagere school, want dit is een werk van organisatie over een heel wijde kring.

---

## HOOFDSTUK VI.

### **De Provinciale Goevernementen moeten nu reeds opening geven tot het subsidieeren van Yrije Scholen.**

Wij menen nu voldoende aangetoond te hebben, dat de grondslag van onze scholen verkeerd is, omdat ze in handen van 't Goevernement zijn en niet in handen van de ouders. Daarom zal het ook niet baten of er aan die scholen gelapt en gedokterd wordt. Zelfs op 't stuk van medium zullen ze niet aan de eisen van 't leven kunnen beantwoorden. 't Zal een toestand blijven, zoals we op bladz. 17 getekend hebben.

Met de beste wil kunnen gemengde scholen op dit punt geen bevrediging geven. En wat dan, als er zelfs in de opleiding van de onderwijzers met de medium-eisen *gespeeld* wordt? Uit het jongste rapport van het Tranvaalse Onderwijs-Departement blijkt, dat er in die provincie bestaan 37 gesubsidieerde plaats-scholen met ruim 600 leerlingen tezamen. De Regering betaalt aan die scholen een jaarlijkse subsidie uit van £24,000. Daarentegen zijn er ruim 60 geregistreerde bijzondere scholen met een getal van ruim 5,000 leerlingen. En die scholen ontvangen geen cent subsidie. Wat voor een soort van recht is dat? — vroeg onlangs de *Transvaal Leader*. Het blad richtte toen een scherp betoog tegen deze onrechtvaardige praktijk, en stelde o.a. de volgende vragen :

1e. Welke waarborgen heeft de Regering voor de profijtelijke aanwending van de £24,000, die jaarliks aan plaats-scholen worden uitgekeerd, want over die scholen heeft zij niet de minste controle?

2e. Is het niet bekend aan het Goevernement, dat op die bijzondere scholen de ruim 5,000 kinderen goed en deugdelijk onderwijs ontvangen?

3e. Veronderstel eens, dat die ruim 5,000 leerlingen van daag aan de dag plaats moesten krijgen in de Goevernements-scholen die al zo volgepropt zijn en reeds te min onderwijzers hebben, hoeveel meerdere kosten zou dit wel voor de Regering meebrengen?

4e. Is dit laatste niet reeds reden genoeg voor de Regering, om zulke scholen, die haar werk uit de hand nemen, financieel te ondersteunen, opdat ze nog altijd verbeterd kunnen worden?

Het is voor ieder duidelijk, dat de *Leader*, met deze vragen de spijker op de kop slaat. Want wie zal beweren, dat een Regering het recht heeft, om tot haar burgers te zeggen: „Als gij meent zulke of zulke scholen nodig te hebben voor uw kinderen, gaat dan maar uw gang, ziet dan maar dat ge het recht krijgt; ik zal geen hand uitsteken om te helpen. Uit *uw* belastinggelden verzorg\*ik net de scholen die *ik* opricht en die *zó* zijn, als *ik* ze hebben wil.” Welnu als een Regering niet het recht heeft om zo te *spreken*, waar haalt ze dan het recht van

daan, om zo te doen? 't Is toch een feit dat ze zo doet; de praktijk van ons tegenwoordig schoolwezen is zo. 't Belastinggeld, waaruit de scholen betaald worden, komt van de ouders van allerlei groepen en richtingen, toch matigt de Regering zich het recht aan, om van dat geld scholen in te richten niet zoals die ouders willen, maar zo als zij wil. En wie daar niet mee tevreden is mag uit zijn eigen zak *dubbel* betalen.

Zó is het in Transvaal, Vrijstaat en Kaapkolonie  
Maar in *Natal* is het niet zo.

Natal, de provincie die gebrandmerkt staat als een „enghartig, bekrompen en achterlijk landje,” geeft hier dus aan de drie zusterprovincies een voorbeeld van wat recht en billik is.

In *De Kondschapper* lezen wij daaromtrent :

In Natal zijn we er in een heel voornaam opzicht betrekkelijk het best aan toe. Hier bestaat een begin van het gezonde stelsel, dat de Staat vrije scholen erkent en geldelijk steunt. Een zeker aantal gelijkgezinde ouders kunnen de hoofden bij elkaar steken en mits zich onderwerpend aan zekere bepalingen, kunnen ze een school stichten, hun onderwijzers kiezen, geest en richting van hun school bepalen en dan komt de Staat jaarliks zulk een school financieel ondersteunen.

Zo behoort het te zijn. De andere provinciale regeringen behoren dezelfde weg open te stellen. Dat is voor hen ook veiliger dan een onrechtvaardig systeem te willen handhaven door toepassing van allerlei afwijkende praktijken.

In Johannesburg, nabij Parkstation, staat een school, waar specifiek *Joods* godsdienst-onderwijs gegeven wordt, waar alleen *Joodse* onderwijzers worden aangesteld, kortom een school, zoals Joden-ouders 't maar verlangen kunnen, en die school wordt door de Transvaalse regering verzorgd en behandeld precies als een gewone goevernementsschool; de regering betaalt *alles*. Nu is èen van tweeën 't geval : of dit is een onwettige handelwijze van de Transvaalse regering, of ze is gegrond op èen of ander artikel in de wet. Maar indien het laatste, dan vra-

gen wij : maakt dit artikel dan alleen voorziening voor de belangen en wensen van *Joodse* ouders?

Ook in de Kaapkolonie bestaan er, als we wel ingelicht zijn, dergelijke praktijken. Het zal goed zijn, als ze in onze Parlementen eens openlik besproken worden.

Maar èn ding is duidelijk : de uitzonderingen, die op zo'n manier gemaakt worden, bewijzen, dat het systeem van één-modelse schoien *onhoudbaar* is.

Laten de provincies Kaapkolonie, Vrijstaat en Transvaal het eenvoudige voorbeeld van Natal volgen. Dan zal men zien, dat langs praktische weg de zoveel-strijd-veroorzakende schoolkwestie zichzelf zal oplossen. Blijven onze provinciale besturen weigerachtig om die weg in te slaan, dan staat het aan de burgers, om *de stembus* te gebruiken tot het verkrijgen van een betere toestand.

Kort na 't C. N. O.-Kongres te Potchefstroom is één van de Afrikaanse bladen met het argument voor de dag gekomen, dat de ouders nog wel zeggenschap over de school hebben, als ze maar gebruik maken van hun recht bij 't kiezen van Schoolkommissies en Schoolraden. Ook een fraaie redenering ! Het Goevernement neemt eerst het natuurlijke recht van de Ouders weg, en wil hen dan onder elkaar laten bakkleien om er, *zo mogelijk*, nog een stukje van terug te krijgen.

Is dat soms de weg om te komen tot die gewenste toestand van één natie ?

Of is het niet duidelijk, dat men juist op die manier het vuur van rasse- en partij-haat gaande houdt en voortdurend aanstoot ?

Wil men vrede en verdraagzaamheid op 't gebied van de school, laat dan de wet aan iedere groep van burgers zijn *eigen, natuurlijke* rechten laten. En dat kan alleen geschieden door de school terug te geven aan de Ouders.

G. 4300